

Tilburg Plus

► **Een drieluik. Vandaag: terug naar het begin met Bakema en zijn onvoltooid plan**

Lelijk? Nee, Katterug staat stoer in de weg

De Katterug is een blikvanger van de binnenstad. Tilburgers vinden 'm spuuglelijk óf juist een architectonisch hoogstandje. Een korte serie.

▲ De Katterug tijdens de bouw. Bezien vanuit de Paleisring; op rechts het latere café Het Elfde Gebod. ARCHIEFFOTO BEELD WERKT

Het is groot en grof, met al die galerijen, het is lelijk en moet weg. Dat kun je zeggen over De Katterug,

maar dan doe je het verleden geen recht aan én heb je geen oog voor de kansen die er liggen. Zo stelt Ton van der Hagen, architect, stedenbouwkundige en onderzoeker: Tilburger Ton van der Hagen schreef eerder al over de geschiedenis van De Katterug, of preciezer: over de geschiedenis van de omgeving rond het Koningsplein.

Wie De Katterug goed wil zien, betoogt Van der Hagen, moet het verleden kennen. Daarvoor moeten we terug naar 1964, als Jaap Bakema een ontwerp maakt voor het Koningsplein. De architect speelt een belangrijke

rol bij de ontwerpen van moderne architectuur en stedenbouw en maakt deel uit van een internationale groep jonge architecten. Bakema ontwerpt in die tijd onder meer de Lijnbaan in Rotterdam. Europa's eerste autofrije winkelstraat.

Warenhuis?

Bakema is daarom een droomkandidaat voor Tilburg, de stad die aan het begin van een vernieuwingsoperatie staat. Net als veel andere Nederlandse steden die begin jaren 60 fors ruimte maken voor het

nieuwe vervoermiddel; de auto. Tilburg wil een centrum scheppen en Bakema mag het ontwerpen.

In het originele, maar nooit helemaal uitgevoerde ontwerp, telt het Koningsplein twee hoge, langgerekte woongebouwen (het huidige Van Dal/Bever Sport en een woongebouw aan de Plusstraat), die als vleugels het plangebied omarmen. „Aan de voet van De Katterug zou een groot warenhuis komen, de Bijenkorf of warenhuisketen Ter Meulen”, zegt Van der Hagen. „Op het Koningsplein zou het gaan bruisen. Wat Bakema probeerde, maar dat herkent niemand nu, ik ook niet, was om een nieuwe stedelijke ruimte te creëren.”

Het nieuwe Koningsplein zou als moderne ontmoetingsplek en marktplaats tussen de nieuwe gebouwen liggen. Voetgangersstraten zouden massaal vanuit de oude stad de Paleisring oversteken. Het autoverkeer zou zelfs door een tunnel worden geleid, zodat onbelemmerde passage voor voetgangers mogelijk werd. De Katterug maakte geleidelijk de hoogtesprong van

oude stad naar het nieuwe centrum, het was het verbindende gebouw. Opvallend was dat De Katterug geen uitgesproken voor- of achterkant mocht hebben, het kwam vrij in de nieuwe openbare ruimte te staan. Daarom werden de galerijen niet aan één zijde aangebracht, maar verdeeld over de beide lange gevels van het gebouw, zodat een gevarieerd beeld ontstond. Maar tussen plan en realiteit lagen jaren. Jaren waarin er delen niet werden uitgevoerd. „Dat is het betreuenswaardige”, zegt Van der Hagen. „De Katterug maakt deel uit van een onvoltooid plan. Daarom staat het voor je gevoel zo plompyverloren in de ruimte.”

Balans

En hij ziet kansen: als de gemeente ervoor kiest om het Koningsplein opnieuw in te richten. De plannen liggen er, Van der Hagen hoopt dat de gemeente voor het meest ingrijpende plan genaamd Koningskwartier kiest. Met twee nieuwe gebouwen en een intiemer plein. „Als stadskantoor 2 in overeenstemming met dat plan vernieuwd wordt, denk ik dat De Katterug eindelijk het antwoord krijgt dat het gebouw verdient. Dan kan de balans tussen leegte en grote gebouwen eindelijk goed komen.”

Om nog een andere reden vindt hij De Katterug essentieel voor Tilburg. „Je moet gebouwen die iets over de stad vertellen niet zomaar vervangen. Je moet zuinig zijn op de geschiedenis, hoe priil die ook nog mag zijn.”

De Katterug, stelt hij, herinnert ons niet alleen aan een belangrijk architect, maar vertelt ons ook iets over hoe we de stad zijn geworden die we nu zijn.

▲ De Katterug. FOTO JAN VAN EIJNDHOVEN/BW

Tilburg Plus

► **Een drieluik. Vandaag: terug naar het begin met Bakema en zijn onvoltooid plan**

Lelijk? Nee, Katterug staat stoer in de weg

De Katterug is een blikvanger van de binnenstad. Tilburgers vinden 'm spuuglelijk óf juist een architectonisch hoogstandje. Een korte serie.

▲ De Katterug tijdens de bouw. Bezien vanuit de Paleisring, op rechts het latere café Het Elfde Gebod. ARCHIEFFOTO BEELD WERKT

Het is groot en grof, met al die galerijen, het is lelijk en moet weg. Dat kun je zeggen over De Katterug,

maar dan doe je het verleden geen recht aan én heb je geen oog voor de kansen die er liggen. Zo stelt Ton van der Hagen, architect, stedenbouwkundige en onderzoeker: Tilburger Ton van der Hagen schreef eerder al over de geschiedenis van De Katterug, of preciezer: over de geschiedenis van de omgeving rond het Koningsplein.

Wie De Katterug goed wil zien, betoogt Van der Hagen, moet het verleden kennen. Daarvoor moeten we terug naar 1964, als Jaap Bakema een ontwerp maakt voor het Koningsplein. De architect speelt een belangrijke

rol bij de ontwerpen van moderne architectuur en stedenbouw en maakt deel uit van een internationale groep jonge architecten. Bakema ontwerpt in die tijd onder meer de Lijnbaan in Rotterdam. Europa's eerste autofrije winkelstraat.

Warenhuis?

Bakema is daarom een droomkandidaat voor Tilburg, de stad die aan het begin van een vernieuwingsoperatie staat. Net als veel andere Nederlandse steden die begin jaren 60 fors ruimte maken voor het

nieuwe vervoermiddel; de auto. Tilburg wil een centrum scheppen en Bakema mag het ontwerpen.

In het originele, maar nooit helemaal uitgevoerde ontwerp, telt het Koningsplein twee hoge, langgerekte woongebouwen (het huidige Van Dal/Bever Sport en een woongebouw aan de Plusstraat), die als vleugels het plangebied omarmen. „Aan de voet van De Katterug zou een groot warenhuis komen, de Bijenkorf of warenhuisketen Ter Meulen”, zegt Van der Hagen. „Op het Koningsplein zou het gaan bruisen. Wat Bakema probeerde, maar dat herkent niemand nu, ik ook niet, was om een nieuwe stedelijke ruimte te creëren.”

Het nieuwe Koningsplein zou als moderne ontmoetingsplek en marktplaats tussen de nieuwe gebouwen liggen. Voetgangersstrouwen zouden massaal vanuit de oude stad de Paleisring oversteken. Het autoverkeer zou zelfs door een tunnel worden geleid, zodat onbelemmerde passage voor voetgangers mogelijk werd. De Katterug maakte geleidelijk de hoogtesprong van

oude stad naar het nieuwe centrum, het was het verbindende gebouw. Opvallend was dat De Katterug geen uitgesproken voor- of achterkant mocht hebben, het kwam vrij in de nieuwe openbare ruimte te staan. Daarom werden de galerijen niet aan één zijde aangebracht, maar verdeeld over de beide lange gevels van het gebouw, zodat een gevarieerd beeld ontstond. Maar tussen plan en realiteit lagen jaren. Jaren waarin er delen niet werden uitgevoerd. „Dat is het betreurenswaardige”, zegt Van der Hagen. „De Katterug maakt deel uit van een onvoltooid plan. Daarom staat het voor je gevoel zo plompverloren in de ruimte.”

Bouwmassa's

Het nieuwe Koningsplein heeft nooit de voetgangersstromen gescheuten waren getekend. De autotunnel kwam er niet, het warenhuis bleef weg, de hoge wand aan de Plusstraat kreeg slechts een deel van de bedoelde wandlengte. „Het beperkte gebruik van het Koningsplein klopt niet met de verwachtingen die de forse bouwmassa's wekken.” Toch gelooft

Van der Hagen oprecht in de kracht van De Katterug als gebouw. „Het staat stoer in de weg. Samen met de schouwburg begrenst dit het Willensplein.”

Balans

En hij ziet kansen: als de gemeente ervoor kiest om het Koningsplein opnieuw in te richten. De plannen liggen er, Van der Hagen hoopt dat de gemeente voor het meest ingrijpende plan genaamd Koningskwartier kiest. Met twee nieuwe gebouwen en een intiemer plein. „Als stadskantoor 2 in overeenstemming met dat plan vernieuwd wordt, denk ik dat De Katterug eindelijk het antwoord krijgt dat het gebouw verdient. Dan kan de balans tussen leegte en grote gebouwen eindelijk goed komen.” Om nog een andere reden vindt hij De Katterug essentieel voor Tilburg. „Je moet gebouwen die iets over de stad vertellen niet zomaar vervangen. Je moet zuinig zijn op de geschiedenis, hoe priil die ook nog mag zijn.”

De Katterug, stelt hij, herinnert ons niet alleen aan een belangrijk architect, maar vertelt ons ook iets over hoe we de stad zijn geworden die we nu zijn.

▲ De Katterug. FOTO JAN VAN EIJNDHOVEN/BW